

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА ☆ LAWYER HERALD

ХУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT - 2021

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ
ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович**
“ҲУҚУҚИЙ ЭКСПЕРТИЗА” ИНСТИТУТИНИНГ НАЗАРИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....9
- 2. ТУРАЕВ Акмал Панжиевич**
ҲУҚУҚНИ АМАЛГА ОШИРИШ САМАРАДОРЛИГИГА ЭРИШИШ
ИСТИҚБОЛЛАРИ.....19
- КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ
ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**
- 3. ЗУЛФИҚОРОВ Шерзод Хуррамович**
ПАРЛАМЕНТ НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ДЕПУТАТЛАР
ФАОЛЛИГИНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....28
- 4. ҲАМРОЕВ Элдор Отамуродович**
“ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
БЕЛГИЛАРИ.....40
- 5. НОРМУХАМЕДОВА Сурайёхон Бобир қизи**
К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ.....49
- ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА
ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**
- 6. РАҲМАТОВ Анвар Исламович**
СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА
СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....63
- 7. ТОШБОЕВА Робия Собировна**
РЕФОРМИРОВАНИЕ ПРИРОДНОРЕСУРСОВОЙ КАДАСТРОВОЙ
СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПУТИ
ИХ ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ.....74
- 8. МУКУМОВ Бобур Мелибой уғли**
ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИЗЪЯТИЯ
ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И
ОБЩЕСТВЕННЫХ НУЖД В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....86
- 9. МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович**
МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА
ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ.....98

- 10. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна**
ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА.....120

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 11. МУСАЕВ Бекзод Турсунбоевич**
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ХУСУСИЙ
БАНДЛИК АГЕНТЛИКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШ БЎЙИЧА ЕВРОПА ИТТИФОҚИ
ТАЖРИБАСИ..... 119

- 12. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШДА МЕДИАЦИЯ
ИНСТИТУТИНИНГ АҲАМИЯТИ (НАЗАРИЯ ВА
АМАЛИЁТ).....132

- 13. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ СУДГАЧА ВА СУД ТАРТИБИДА КЎРИБ
ЧИҚИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....140

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ
ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

- 14. ОТАЖОНОВ Аброржон Анварович,**
КУШБАКОВ Дилшод Мусурмонкулович
МАСТЛИК ҲОЛАТИДА ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАН ШАХСЛАРНИНГ
ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ
ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....151

- 15. АЛЛАНОВА Азизахон Авазхоновна**
ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ЧЕТ ЭЛГА ЧИҚИШ ЁКИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИГА КИРИШ УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК:
МУАММО ВА ТАКЛИФ.....166

- 16. АЧИЛОВ Алишер Темирович**
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ
ФАОЛИЯТ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ175

- 17. НУРМУҲАММЕДОВА Гўзалхон Баходировна**
КОРРУПЦИЯ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: УСУЛЛАРИ ВА
ЙЎНАЛИШЛАРИ.....189

18. АЗИМОВ Тохир Саидович
«ЖАМОАТ ТАРТИБИ» ВА «ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ»
ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ЎЗARO ФАРҚЛАНИШИ ҲАМДА
БОҒЛИҚЛИГИНИНГ ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИ.....202

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-
КИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

19. ЮГАЙ Людмила Юрьевна,
ГАДЖИЕВ Хагани Моҳуббат оглы
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ДОКАЗЫВАНИИ
ФАКТА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЛОЖНОЙ ИНФОРМАЦИИ В
ИНТЕРНЕТЕ.....208

20. ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРАДОВИЧ
СУД ЭКСПЕРТИЗА ЛАБОРАТОРИЯЛАРИНИНГ АККРЕДИТАЦИЯСИ -
СУД ЭКСПЕРТИЗА ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИ.....219

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

21. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна
ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПА К ПЕЧАТНОЙ ИНФОРМАЦИИ
У ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УЗБЕКИСТАНЕ.....229

22. ВАЛИЖОНОВ Далер Дилшодович
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНО – ПРАВОВЫХ ОСНОВ
СОТРУДНИЧЕСТВА ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ В БОРЬБЕ С
ПРЕСТУПНОСТЬЮ.....238

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

23. ЮЛДАШОВ Абдумумин
ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ
МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....249

24. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна
ОБ ОПЫТЕ ПРАКТИЧЕСКОГО ПРИМЕНЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ МЕР ОТВЕДЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ
ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПРАВОСУДИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ
СТРАНАХ И УЗБЕКИСТАНЕ.....258

25. ЯКУБОВА Ирода Бахромовна, ЯКУБОВ Ойбек
ШАХСИЙ ҲАЁТ ДАХЛСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН
ҲАМДА ЧЕТ ЭЛ МАМЛАКАТЛАРИ ҚОНУНЧИЛИГИ БЎЙИЧА
ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....268

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

РАХМАТОВ Анвар Исломович

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш маркази директори

E-mail: yumominfo@gmail.com

СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования):
РАХМАТОВ А.И. СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ
ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ // Юрист
ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2021), Б. 63-73.

1 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-1-6>

АННОТАЦИЯ

Мақола спорт соҳасида интеллектуал мулк ҳуқуқларини қонуний тартибга солиш, спорт фаолияти соҳасидаги муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тушунчасига аниқлик киритиш, спортдаги интеллектуал мулк объектлари таснифи, жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги интеллектуал мулкни шартномавий тартибга солиш, амалга ошириш ва ҳимоя қилиш хусусиятларини ўрганишга бағишланган. Шунингдек, спорт соҳасидаги интеллектуал мулк ҳуқуқининг асосий объектларини аниқлашда хорижий давлатларнинг мазкур соҳада тадқиқот ишларини олиб бораётган олимларининг илмий асосланган фикрлари келтирилган.

Калит сўзлар: спорт, спорт соҳасида интеллектуал мулк, спорт соҳасида интеллектуал мулк ҳуқуқлари, спорт фаолияти соҳасидаги муаллифлик ҳуқуқи, турдош ҳуқуқлар, спортдаги интеллектуал мулк объектлари, бадий ва спорт асарлари, интерсекционалик, патент ҳуқуқи.

РАХМАТОВ Анвар Исломович

Директор Центра повышения квалификации юристов
при Министерстве юстиции Республики Узбекистан,

E-mail: yumominfo@gmail.com

ВОПРОСЫ ДОГОВОРНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В СПОРТЕ

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена изучению правового регулирования прав интеллектуальной собственности в спорте, уточнению понятий авторского и смежных прав в спорте, классификации объектов интеллектуальной собственности в спорте, их договорному регулированию, реализации и защите интеллектуальной собственности в сфере физического воспитания и спорта. Также при определении основных объектов права интеллектуальной собственности в сфере спорта представлены научно обоснованные взгляды зарубежных ученых, проводивших исследования в этой области.

Ключевые слова: спорт, интеллектуальная собственность в сфере спорта, права интеллектуальной собственности в сфере спорта, авторское право в спортивной деятельности, смежные права, объекты интеллектуальной собственности в спорте, художественные произведения искусства и спорта, интерсекциональность, патентное право.

RAXMATOV Anvar

Director of the Lawyers' Training Center under
the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

E-mail: yumominfo@gmail.com

THE ISSUES OF CONTRACTUAL REGULATION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN SPORTS

ANNOTATION

The article concerns the study of legal regulation of intellectual property rights in sports, clarification of the concept of copyright and related rights in the

sports context, classification of intellectual property in sports context, contractual regulation, implementation and protection of intellectual property in the field of physical education and sports. Additionally, in ascertaining the main objects of intellectual property law in the field of sports, the scientifically grounded views of foreign scholars conducting research in this area are presented.

Keywords: sports, intellectual property in sports, intellectual property rights in sports, copyright in the context of sports activities, related rights, intellectual property objects in sports, artistic works in art and sports, intersectionality, patent law.

Замонавий ҳаётда спорт нафақат инсон танасини чиниқтириш манбаи, балки молиявий манфаат келтириш унсури сифатида ҳам намоён бўлмоқда. Ушбу манфаатларнинг манбаи кўп ҳолларда катта даромад келтирадиган интеллектуал мулк объектларидир. Спорт соҳасида интеллектуал компонент бугунги кунда алоҳида аҳамиятга эга, шунинг учун ҳам сўнгги йилларда спорт ташкилотлари интеллектуал мулк масалаларига муносиб эътибор беришни бошладилар. Интеллектуал мулк объектларини тижоратлаштиришга, улардан фойдаланишдан фойда олишга ва шу билан уларни тижоратлаштириш учун тегишли жараённи ташкил қилишга ҳаракат қилмоқдалар.

Аслини олганда бу тўғри йўл, чунки спортда ўйлаб топилган қайсидир усул ёки метод, механизмлар интеллект намунаси ҳисобланиб, уларнинг муаллифлари, бошқа интеллектуал мулк эгалари каби ўз ҳолиларини патентлаш ҳуқуқига эгадирлар. Бироқ, бу фаолият нафақат Ўзбекистон спортида, балки спортда ривожланган бошқа мамлакатларда ҳам ҳанузгача у қадар аҳамият касб этгани йўқ.

Спорт соҳаси вакиллари интеллектуал мулк объектлари деганда кўпроқ исм, фамилия ёки уларнинг суръатлари тушурилган маҳсулотлар ва шу кабиларни тушунишади. Шунинг учун ҳам спорт объектларига интеллектуал мулк намуналарини ёзиш ва бу ҳуқуқлардан фойдаланиш ҳозирги пайтда спорт тадбирларини молиялаштиришнинг энг кучли манбаларидан бири бўлиб ҳисобланмоқда.

Бироқ, ҳозирда ушбу муносабатларнинг ҳуқуқий тартибга солиш унданда долзарброқ масаладир. В.Ю.Каменков таъкидлаганидек, расмий спорт тадбирларида спорт турлари бўйича интеллектуал фаолият натижаларини эркин қайд этиш ва ундан фойдаланиш имконияти мавжуд [1, Б.161-170]. Лекин, қонунчиликда спортда интеллектуал мулк объектларини шартномавий

тартибга солиш бўйича деярли нормалар мавжуд бўлмаганлиги сабабли бу борада ривожланиш оқсамокда.

Спорт соҳасида яратилган интеллектуал фаолият объектлари тушунчаси бизнинг миллий қонунчилигимизда белгиланмаган бўлиб, хусусан Фуқаролик Кодексида, “Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида”ги Қонунда бундай таъриф йўқ. Аниқ “Бадий ва спорт асарлари” тушунчасини ҳам бирон бир норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда учратиш қийин. Бутун дунё ҳуқуқшунос олимлари ушбу концепцияни ўрганиш ва унинг таърифига ягона ёндашувни ривожлантириш бўйича ишларни амалга ошириб келишмоқда, бироқ, ҳатто Россия Федерацияси қонунчилигида ҳам “бадий ва спорт асарлари” тушунчасининг таърифи мавжуд эмас.

Спорт фаолияти соҳасидаги муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар спорт ижодий фаолияти субъектлари томонидан яратилган асл бадий ва спорт асарлари, спорт тадбирларини радио, телевидение ва бошқа воситалар орқали трансляциясини амалга ошириш ва ёритиш чораларини кўриш, шунингдек, фуқаролик муносабатлари иштирокчиларининг индивидуаллаштириш воситалари, яъни спорт соҳасидаги товарлар, ишлар ва хизматлар (товар белгилари, спорт ва Олимпия рамзлари, спорт тадбирининг номи ва унинг асосида шакланган иборалар ва белгилар) каби интеллектуал мулк объектларига нисбатан пайдо бўлиши мумкин.

Жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш муаммоларини рус олимлари С.В. Алексеев (спорт ва олимпия ҳуқуқи асосчиси), В.П. Васкевич, Р.Г. Гостев, С.И. Гусков, Н.В. Кашапов, М.А. Маргулис, И.В. Мисурин, В.И. Столяров, Н.В. Уловистова, О.А. Шевченко ва бошқалар; Беларусиялик ҳуқуқшунослик соҳасидаги олимлар ва амалиётчилар В.С. Каменков, В.Ю. Каменкова, Ю.М. Шарейкова бошқалар, хорижий тадқиқотчилар, С. Хаган, Ж. Хладсзук, С. Хладсзук, С. Слейтер, А. Епштейн, М.К. Озаниан, П.Ж. Шварц ва бошқалар ўз тадқиқот ишларини спорт соҳасидаги ҳуқуқий муаммоларга, шу жумладан интеллектуал фаолият натижаларини яратиш ва улардан фойдаланиш жараёнида вужудга келадиган муносабатларни тартибга солишга бағишлаган.

Бугунги кунда кўплаб давлатларда ушбу мавзу бўйича диссертация ёки тадқиқот ишлари деярли мавжуд эмас. Бироқ, рус олими Н.В.Кашапов ўз тадқиқот ишини спорт соҳасидаги интеллектуал мулк ҳуқуқларини тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятларига бағишлади [2, Б.25].

Шунингдек, Н.В.Кашапов ўзининг диссертация ишида, “интеллектуал

фаолият натижаларининг спорт соҳасидаги ўрни, шу жумладан, унинг турларида тобора ҳал қилувчи аҳамият касб этмоқда, бундан ташқари, уни кучайтириш тенденцияси мавжуд” дея таъкидлаб ўтади [2, Б.25].

Юридик фанларда спорт соҳасида юзага келадиган интеллектуал ҳуқуқлар ва уларни ҳимоя қилишдаги муаммолар, шунингдек, спорт билан боғлиқ интеллектуал фаолиятдаги ижодий ва тижорат муносабатларини тартибга солиш хусусиятлари деярли ўрганилмаган. Юридик фанлари доктори, профессор С.В.Алексеевнинг таъкидлашича, “ҳозирги вақтда жисмоний тарбия ва спортнинг барча соҳаларини зарурий назарий ҳуқуқий тушунчалар ва ҳуқуқий тартибга солувчи соҳа сифатида таъминлай оладиган ҳамда тартибга соладиган, содда баён қилинган ва шарҳланган қонунчилик базаси мавжуд эмас” [3, Б.695].

Шунга кўра, спорт соҳасидаги интеллектуал мулкни шартномавий тартибга солиш масалаларини ўрганиш, ижодий интеллектуал фаолият жараёнида юзага келадиган ҳуқуқий муносабатларни спорт соҳасига нисбатан тадбиқ этиш мумкин бўлган қонунчилик базасини яратиш бугунги кун ҳуқуқшуносларининг олдидаги муҳим вазифалардан биридир.

Ҳозирги пайтда ушбу соҳадаги тижорат фаолияти ҳажмини ҳисобга олган ҳолда спорт соҳасидаги интеллектуал мулк ҳуқуқларининг кафолатларини мустаҳкамлаш хорижий давлатларда кўпроқ аҳамиятлидир.

Мавзунинг долзарблиги ҳам шундаки, спорт соҳасидаги интеллектуал мулк ҳуқуқлари билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатларнинг ҳозирги кунда тарқок бўлган турли жиҳатларини тизимли равишда назарийлаштириш ва тизимлаштириш зарур.

А.М.Кузнецова ўзининг “Спорт соҳасида интеллектуал мулк ҳуқуқларини татбиқ этиш, амалга ошириш ва ҳимоя қилиш хусусиятлари” [4] номли мақоласида интеллектуал мулк ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалаларини тартибга солишнинг субъектив, объектив йўналиши сифатида спорт соҳасининг ўзига хослигини қуйидаги хусусиятлар билан белгилайди:

- интерсекционалик, яъни турли хил интеллектуал мулк ҳуқуқлари объектларининг ўзаро мос равишда кесишиши ва ўзаро алоқадор ҳуқуқий муносабатлар;

- интеллектуал ва ҳуқуқий ҳимоянинг муҳим объектлар каторига тарқалиши, яъни ижодий фаолият ва ушбу фаолият натижалари билан боғлиқ бўлмаган объектлар доирасида интеллектуал ва ҳуқуқий ҳимояни кенгайтириш.

Дарҳақиқат, спорт соҳасидаги патент қонунчилиги кейинги технологик ютуқларни рағбатлантиради, бу эса ўз навбатида спорт соҳасида ишлатиладиган асбоб-ускуналар, материаллар, спорт соҳасидаги товар белгилари, спорт тадбирлари, жамоалар, ўйинчилар, спорт анжомлари ва жиҳозларини модернизация қилишга олиб келади.

Интеллектуал мулк шаклларининг ўзаро таъсирини спорт кийимлари ва спорт пояфзалларини ишлаб чиқаришда аниқ кўриш мумкин. Патент ҳуқуқи ишлаб чиқилган ва уларни муомалага киритиш учун ишлатиладиган технологияларни ҳимоя қилади, товар белгиси эса ушбу кийим ёки пояфзалларнинг савдо маркаларини бошқаларига ўхшатиб ишлаб чиқилган маҳсулотларидан ажратиш учун ишлатилади. Бунда спорт кийимлари ёки пояфзалларнинг реклама қилиш учун ишлатиладиган барча график ва аудиовизуал ишланмалари муаллифлик ҳуқуқига эгадир.

Аслини олганда, спорт компаниялари ўзи учун логотип ясалишини буюртма қилганда ҳам, ижодкорнинг муаллифлик ҳуқуқларини унутмаслиги керак, чунки бу логотипнинг дизайни устида айнан ижодкор меҳнат қилган. Яъни агарда буюртмачи ташкилот мазкур логотипдан тижорат йўлларида фойдаланмоқчи бўлса, унда биринчи навбатда маҳсулот яратувчиси-ижодкордан муаллифлик ҳуқуқини сотиб олиши ёки қонун билан тақиқланмаган бошқа йўллар билан ўзига ўтказиши лозим бўлади [5, Б.75].

Шундай қилиб, спорт логотипи учун бундай логотипга буюртма бериш шартномасида рассом томонидан муаллифлик ҳуқуқини спорт мусобақасини ташкилотчисига ўтказиши тўғрисидаги банд бўлиши керак, акс ҳолда спорт ташкилоти ушбу логотипдан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлолмайди [6, Б.453].

Спортчилар ва спорт жамоаларининг аудиовизуал ёки фотографик тасвирлари бир вақтнинг ўзида ҳам ушбу расмларни яратган шахсларнинг муаллифлик асарларига бўлган ҳуқуқлари объекти сифатида, ҳамда спортчилар ва жамоаларнинг ўзларининг интеллектуал мулк ҳуқуқлари объекти сифатида ҳам ҳаракат қилади.

Шу сабабли спортда интеллектуал мулк ҳуқуқи объектлари тоифасини ажратиб олиш зарур ҳисобланади.

Мисол учун, И.В.Понкин ва А.И.Понкинларнинг таъкидлашича, кўнгилочар спорт тадбирларини ҳам спортда интеллектуал мулк ҳуқуқи объектлари сифатида таклиф этиш мумкин. Аслида, кўнгилочар спорт тадбирлари деб, индивидуал спорт тадбирларини айтиш лозим, лекин кўпинча давомий спорт тадбирлари (чемпионатлар, мусобақалар мавсуми ва бошқалар)

кўрсатиб ўтилади. Спорт ва кўнгилочар тадбирларнинг аралаш шаклларида спорт компонентлари қайсидир даражада шоу чиқишлар билан бирлаштирилган турларни киритиш мумкин (кўнгилочар тадбир), масалан, “Муз устидаги рақс” шоуи, ҳозирда мазкур кўнгилочар тадбирлар кўп ҳолларда профессионал спортчилар иштирокида ўтказилмоқда. Бундай тадбирларда биргина қоида мавжуд бўлиб, бу намоишни томошабинга тўғридан-тўғри сотиш имконияти (чипталар ёки трансляцияни телевизион тарзда томоша қилиш имкониятини сотиш орқали) ёки билвосита (ҳомийлик ёрдамидан, реклама беришдан, трансляция ҳуқуқининг ўтказилишидан фойдаланилган ҳолда) ўтказишдир. Асосан, бу шаклларнинг бир нечтаси амалга оширилади [7, Б.205-217]. Мазкур кўнгилочар спорт тадбирларида амалга ошириладиган аксарият чиқишлар спортчилар ёки уларнинг тренирларининг интеллектуал ғоялари намуналари ҳисобланиб, бу ерда кўплаб ҳуқуқларнинг ўзаро кесишмалари вужудга келади.

Шундай қилиб, интеллектуал мулк ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва ҳимоя қилишни тартибга солишнинг субъект-объекти йўналиши сифатида спорт соҳасининг ўзига хослиги унинг интерсекционаллиги, яъни интеллектуал мулк ҳуқуқининг турли хил объектлари ўзаро тўқнашиши ва табиийки улар билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатларнинг ҳам ўзаро кесишмасини тушуниш мумкин [3].

А.М.Кузнецова ўз тадқиқот ишларида спорт соҳасидаги интеллектуал мулк ҳуқуқининг асосий объектларига (ва объектлар гуруҳларига) қуйидагиларни киритиш кераклигини таъкидлайди:

1) спорт тадбирлари (тўлиқ ва қисман), спортчининг (спортчиларнинг) ёки спорт жамоасининг (спорт жамоаларининг) чиқишлари (тўлиқ ва қисман) асарлар сифатида (муаллифлик ҳуқуқи объекти сифатида):

1.1) спорт спектакли ёки унинг бир қисми санъат асари сифатида, спорт соҳасида бадиий ёки хореография асари сифатида (фигурали учишдаги хореографик композиция – қийин комплекс мувофиқлаштирилган тезкор конкида учиш спорти, синхрон сузиш ва бошқаларда муаллифлик бастакорлик ижроси билан);

1.2) спортив-театрлаштирилган ва спортив-цирк намоишлари:

1.2.1) спорт-театрлаштирилган ва спорт-цирк томошалари (ва уларнинг бир қисми) йирик халқаро ва миллий спорт тадбирларининг (Олимпия ўйинлари ва ҳ.к) очилиш ёки ёпилиш маросими сифатида;

1.2.2) оддий ёки мураккаб тематик, универсал спортив-театрлаштирилган

ва спорт-цирк намоишлари (музли ракс шоулари, спорт-кўнгилочар авто ва мотоцикл шоулари ва бошқалар);

1.3) айрим спорт турлари ва стол устида ўйналадиган интеллектуал спорт ўйинларида баъзи тактик схемалар ва комбинациялар учун муаллифлик ҳуқуқи;

1.4) хореографик мини-спектакль, бу аслида спортга тегишли эмас, бироқ ҳар бир спорт жамоаси ёки спортчининг спорт чикишидан олдин намоиш этилиши зарур;

2) реал вақтда намоиш этилаётган ёки ёзиб олинган спорт тадбирининг аудиовизуал тасвири (тўлиқ ва қисман), шунингдек спорт тадбирининг фотосурати ёки бошқа тасвирлари:

2.1) реал вақтда спорт тадбирларини видео, аудио ва интернет орқали тарқатиш (трансляция қилиш) (спорт шарҳловчисининг муаллифлик изоҳлари билан ёки уларсиз) – эфирдаги хабарлар радио эшиттиришлар ёки телевизион тарзда узатилиши, спорт тадбирлари ва мусобақаларни баъзи ташкилотларнинг эфирида намоиш этилиши ёки трансляция қилиш (шу жумладан интернет орқали тарқатиш);

2.2) спорт тадбирини ёзиш ва уларни “ёпиқ трансляция қилиш” (компютер файллари орқали), шу жумладан “оммавий” намоиш этиш, спорт тадбирларини видеокамерага ёки аудиокассетага муаллифнинг шарҳларини қўшган ҳолда, ёзиб олиш ва уни билвосита эфирга узатишда (спорт шарҳловчиси ёки уларсиз) намоиш этиш;

2.3) спорт мусобақасининг муҳим дақиқаларини трансляция қилиш (қоида тариқасида ахборот мақсадида ишлатилади);

2.4) спорт тадбиридан фоторепортажлар;

2.5) спорт мусобақалари ва бошқа спорт тадбирларининг эълон қилинган натижалари (аслида уларни нашр этилиш ҳуқуқи фақатгина тадбирларни ўтказадиган спорт ташкилотларига берилган);

3) матнли ва дизайн ишлари, бошқа ёзма (қоғоз ёки электрон шаклда, реклама тузилмаларида) бошқа материаллар (муаллифлик ҳуқуқи объекти сифатида):

3.1) ўтказилиш пайтида ва ундан олдин сотиладиган спорт тадбирлари дастурлари;

3.2) футбол ва бошқа ютуқлар учун купонлар;

3.3) спорт тадбирларидан маърузалар матнлари;

3.4) нашрларнинг матнлари ва спорт тадбирлари, спортчилар, спортташкилотлари ва бошқалар тўғрисида, спортчилар билан, бошқа спорт

алоқалари субъектлари билан суҳбатлар матнлари, бошқа материаллар, шу жумладан доимий равишда спорт тарғиботи доирасида;

3.5) спорт бўйича ёки битта спорт ташкилоти доирасидаги спорт қоидаларининг тўпламлари (композицион асарлар сифатида - материалларни танлаш ёки жойлаштиришда ижодий иш натижаларини ифодаловчи асарлар);

3.6) спорт соҳасида бошқарувни амалга ошириш учун фойдаланиладиган ҳисоботлар ва бошқа материаллар;

4) интеллектуал мулк ҳуқуқи объекти сифатида спортчилар ва спорт жамоаларини индивидуализация қилишнинг тасвирлари ва бошқа воситалари;

4.1) спортчиларнинг (якка ўзи ёки спорт терма жамоаси таркибида) ва спорт жамоаларининг фотосуратлари (фотосуратлар ва фотосуратларга ўхшаш усуллар билан олинган ишлар), спорт тадбирларининг фоторепортажлари бундан мустасно;

4.2) спортчилар ва спорт жамоаларининг тасвирлари ёзилган аудиовизуал асарлар (филмлар, видеофилмлар, шунингдек уларнинг қисмлари ва оригинал иш ёзувлари ва бошқалар) аудиовизуал трансляциялар ва спорт тадбирларининг ёзувлари бундан мустасно;

4.3) спортчилар ва спорт жамоаларининг тасвирий санъат асарлари (расм, ҳайкалтарошлик, графика, дизайн, графика ҳикоялари, комикслар ва бошқалар) шаклидаги тасвирлари;

4.4) спортчиларни индивидуализация қилишнинг бошқа воситалари:

4.4.1) спортчиларнинг фамилиялари, исмлари ва тахаллуслари;

4.4.2) муаллифлик имо-ишоралари, улар билан шахсан боғлиқ бўлган спортчиларнинг муаллифлик мини-хореографик ҳаракатлари;

4.4.3) аниқ спортчилар билан боғлиқ муаллифлик шиорлари;

5) юридик шахсларнинг, товарларнинг, ишларнинг, хизматларнинг ва корхоналарнинг шахсийлаштириш воситалари:

5.1) спорт мусобақалари ва бошқа спорт тадбирлари ташкилотчиларининг товар номлари ва товар белгилари;

5.2) спорт ташкилотлари, спорт жамоаларининг товар номлари ва савдо белгилари;

5.3) спорт товарлари ва хизматларини ишлаб чиқарувчилар, етказиб берувчилар, сотувчилар - шунингдек, улар ишлаб чиқарадиган товарларнинг ишлаб чиқарилган жойини номлаш учун ташкилотларнинг товар номлари ва савдо белгилари;

б) спортчилар ва спорт жамоаларининг аудиовизуал, фото ва бошқа

расмлари (муаллифлик ҳуқуқига оид асарлар сифатида) спорт тадбирларининг фотографик ҳисоботлари бундан мустасно

6.1) спортчилар ва спорт жамоаларининг тасвирий санъат асарлари шаклидаги тасвирлари (бундай асарлар муаллифларининг муаллифлик асарларига бўлган ҳуқуқлари объекти сифатида);

7) архитектура ва шаҳарсозлик объектлари (спорт иншоотлари тўлиқ ёки қисман, ландшафт дизайни элементлари ва бошқалар) муаллифлик ҳуқуқи объекти сифатида, шу жумладан лойиҳалар, чизмалар, расмлар ва моделлар шаклида;

8) муסיқий асарлар (матнли ёки матнсиз) муסיқий ва драматик асарларнинг парчалари жонли ижрода ёки жамоат ретрансляциясида (фонограммани ижро этиш орқали):

8.1) спорт ташкилотининг мадҳияси, уни индивидуализация қилиш воситаси сифатида;

8.2) спорт мусобақаси пайтида ижро этиладиган муסיқа асари (унинг соундтрак ва дизайнининг элементи сифатида);

8.3) муסיқий асар спортив-театраллатирилган ёки спортив-цирк кўрсатувининг элементи сифатида (жонли намойишларда, телевизор, радио ёки интернет дастурларида реал вақтда ёки ёзувда);

9) ихтироларга, технологияларга, ишлаб чиқариш сирларига (ноу-хау), фойдали моделларга ва спорт соҳасидаги саноат намуналарига (спорт анжомлари намуналари, спорт анжомлари буюмлари, спорт кийимлари, жиҳозлар, элементлар ва йиғилишлар) интеллектуал мулк ҳуқуқлари, спорт техник иншоотлари ва бошқа мураккаб техник объектлар, спорт автомобилларининг техник бирликлари ва элементлари ва бошқалар);

10) компьютер дастурлар (спорт мусобақаларини қайд этиш, қайта ишлаш ва тақдим этиш учун компьютер дастурлари ва бошқалар);

11) маълумотлар базалари (спорт мусобақалари натижалари, спортчиларнинг шахсий маълумотлари, допинг назорати натижалари ва бошқалар) [3].

Албатта, барча объектларни қонун ҳужжатлари таркибига киритиш ва уларни тартибга солиш биров мушкул бўлиши мумкин, бироқ спортчининг ўз қиёфасига бўлган ҳуқуқи спортни индивидуаллаштириш воситаси ҳисобланиб, спортга хос ҳуқуқни ифодалайди.

Худди шунингдек, спорт ташкилоти ёки спорт жамоасининг савдо белгиси — ҳар қандай график (расмли), уч ўлчамли ёки бошқа белгилари

(комбинацияси) уларнинг идентификацияни таъминлаш учун мўлжалланган бўлиб, обрўси ва ютуқлари билан боғлиқдир. Шу сабабли учинчи шахслар томонидан ушбу спорт ташкилоти ёки спорт жамоасининг расмий белгиларидан уларнинг рухсатсиз тижорат йўлида фойдаланишга йўл қўймаслик лозим.

Юқорида санаб ўтилган спорт соҳасидаги интеллектуал мулк объектларининг ҳар бири оқибатида ҳуқуқий муносабатларни келтириб чиқариб, бу соҳадаги шартномавий ҳуқуқни тартибга солишни тақазо этади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Каменкова, В.Ю. Вопросы интеллектуальной собственности в сфере спорта // Спортивное право в Республике Беларусь: сб. ст. / Белорус. республик. союз юристов. – Промышленно-торговое ПРАВО. – 2011.
2. Кашапов, Н.В. Регламентация интеллектуальных прав в сфере спорта: автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03; ГОУ ВПО «Рос. гос. ин-т интеллект. собственности» / Н.В. Кашапов. – М., 2010.
3. Алексеев, С.В. Спортивное право России: учебн. для студентов вузов / С.В. Алексеев; под ред. Проф. П.В. Крашениникова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право. Сер. «Золотой фонд российских учебников» – 2013.
4. Кузнецова А.М. Особенности правового обеспечения, реализации и защиты прав интеллектуальной собственности в области спорта // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки. - 2013. - №4. // URL: <http://journals.rudn.ru/law/article/view/5784>
5. Gardiner S., James M., O’Leary J., Welch R., Blackshaw I., Boyes S., Caiger A. Sports law. Second Edition. — London: Cavendish Publishing Limited, 2001.
6. Healey D. Sport And the Law. Third edition. — New South Wales: UNSW Press book, 2005.
7. Ponkin I.V., Ponkina A.I. Sports as a Sphere of Show-business // New prospects of Sports Law / The Publication Committee of Festschrift for Professor Dr. Kee-Young Yeun on the Occasion of his 60th Birthday. — Seoul (Korea): YR Publishing co., 2013.